

DE SINT-PIETERSBERG OPNIEUW ERNSTIG BEDREIGD

Al bijna 50 jaar lang zijn in dit tijdschrift geregeld artikelen verschenen over de ontluistering van een befaamd natuurmonument in ons gewest, de Sint-Pietersberg. Eerst de wederopbouw, later de bevolkingsgroei en de industriële ontwikkeling hadden een grote vraag naar cement ten gevolge, die gemaakt wordt uit kalksteen, o.m. afkomstig van deze berg. Twee grote fabrieken, een in België en een in Nederland, graven ter verkrijging van de benodigde kalksteen, grote delen van de berg af. En daarmee verdwijnen natuurwetenschappelijk en cultuurhistorisch unieke terreinen. Aan deze zijde van de grens hebben onze protesten zich eigenlijk alleen gericht tegen de afgraving van het Nederlandse deel. In België zijn de gevolgen van de afgraving echter niet veel minder ernstig en fataal!

Thans graaft de Nederlandse industrie ook al op het Belgische gedeelte van de berg, in eerste instantie ter verbreding van het Albert Kanaal. Hoe zich deze ontgraving in de toekomst zal gaan ontwikkelen, weet alleen de E.N.C.I.!

De voorgenomen vestiging van een olieraffinaderij in het Belgische Ternaaien aan de voet van- en tegen de hellingen op van de Sint-Pietersberg heeft zowel in België als in Nederland opnieuw zeer bezorgde reacties ontlokt aan liefhebbers en beschermers van de natuur. Het lijkt ons goed, hier enkele belangrijke uitingen te reproduceren, zoals wij die aantreffen in regionale dagbladen, brieven en wetenschappelijke tijdschriften. Wij plaatsen deze ten dele verkort, en in chronologische volgorde;

Les Naturalistes Belges, No 8, sept.-okt. 1970:

Dr. J. L. Ramaut, Institut Botanique de l'université de Liège: Plaidoyer pour la Montagne Saint Pierre à l'occasion d'une année de clemence pour la nature.

De twee laatste alinea's van dit korte artikel luiden:

Ainsi, courageusement, la voix d'un biologiste tentera, une fois de plus, de saisir l'occasion d'une année spéciale pour réclamer au nom d'une communauté scientifique la sauvegarde d'un site dont nos voisins hollandais ont depuis longtemps compris l'intérêt biologique.

Nous introduisons notre plaidoyer en présentant l'interventaire de ce site dans ses richesses floristiques et faunistiques et en espérant que ce dossier versé à la défense des sites naturels ne fasse pas figure d'archives qui permettront aux générations futures de se dire qu'il existait, jadis, un endroit qui s'appelait „la montagne Saint Pierre”.

In hetzelfde tijdschrift, zelfde aflevering:

J. Petit, pharmacien, et J. L. Ramaut, chargé de cours à l'Université: La montagne Saint Pierre, sa fauna et sa flore.

Een artikel dat voor de ingewijde indrukwekkend is door de opsomming van de vele bijzondere soorten planten en insecten, die op de berg zijn aangetroffen. Niet voor niets sprak Prof. Dr. J. Heimans van een bastion van zuidelijke planten!

Interessant ook door de poging deze rijkdom aan soorten te verklaren:

1) De oostflanken van de berg worden langdurig door de zon beschenen, terwijl zij beschermd liggen tegen koude westelijke en noordelijke winden. Het mikroklimaat is daardoor nog warmer en droger dan op de naburige kalkhellingen, waardoor soorten uit Zuid- en Midden-Europa zich hier kunnen handhaven.

2) De kalksteen is poreus en luchthoudend, en laat regenwater gemakkelijk door. Daardoor heeft er een snelle warmteabsorptie plaats. Bovendien veroorzaakt de witte kleur reflexie van warmte op de vegetatie. De losse deklaag geeft aan tal van gravende insecten de mogelijkheid tot nestelen.

3) De vegetatie bevat een rijkdom aan nektarproducten, die een bijenweide onderhouden van maart tot september: genoemd worden: waterwilg, klein hoefblad, voorjaarsganzerik, sleedoorn, meidoorn,

rolklaver, wondklaver, stalkruid, honingklaver, reseda, knautia, scabiosa, blauwe knoop, muizenootje, muur- en schermdragend havikskruid, bitterkruid, knoopkruid, grootbloemcentaurie, leeuwetand.

4) De berg grenst aan het Maasdal, dat een invalsweg is voor tal van soorten uit Zuid-Europa. Naar het oosten toe is er via de Zuidlimburgse heuvels een ononderbroken verbinding met de Eifel en zelfs met het Rijndal. Hierlangs hebben Middeneuropese soorten en zelfs soorten uit het gebied van de Zwarte zee de berg kunnen bereiken. De doorbraak ten behoeve van het Albertkanaal heeft het tenslotte mogelijk gemaakt, dat soorten uit de Belgische Kempen zich in de zandlagen van de berg hebben kunnen vestigen.

De Nieuwe Limburger, Maastricht, 10 februari 1971: Raffinaderij ruineert flora en fauna Sint-Pietersberg, aldus Dr. P. J. van Nieuwenhoven op een forum te Eijsden over de plaats van vestiging van de raffinaderij: „Waarom uitgerekend aan de voet van de meest unieke berg in ons land een raffinaderij moet komen vind ik onbegrijpelijk.”

Het Belang van Limburg, 26 februari 1972: Raffinaderij in Ternaaien zou nieuwe bedreiging zijn voor Sint-Pietersberg. Onder deze kop verscheen hier het volgende artikel, ondertekend door de Natuurbeschermingsactie Limburg.

Tegen het raffinaderijproject voor Ternaaien worden heel wat bezwaren aangevoerd zoals: toekomstige overproduktie — moeilijke bevoorrading en afvoer — nabijheid van het Nederlandse recreatiegebied in de Maasvallei. (Noteren we een officieel protest van Nederlandse zijde!).

Mogen wij, natuurbeschermers, daar een belangrijk bezwaar aan toevoegen? De raffinaderij zou gebouwd worden aan de voet van de „Thiers de Lanaye” en de „Thiers des Vignes”, twee heuvelflanken van de Sint-Pietersberg, befaamd om hun ongewone rijkdom aan orchideeën en andere zeldzame krietplanten en ook wegens een bijzonder merkwaardige insectenfauna.

Welnu, reeds twee cementfabrieken knagen aan deze berg, nl. de C.B.R. te Lixhe en de E.N.C.I. vlak over de grens op Nederlands gebied.

Een specialist van flora en fauna van de Sint-Pietersberg schreef onlangs in dit verband: „Zo de raffinaderij er gevestigd wordt, kunnen we iedere hoop op vrijwaring van dit enig gebied voorgoed laten varen”.

Het probleem in zijn geheel

Het weze ons toegestaan ons standpunt te verduidelijken om aan de lezers een idee te geven van het probleem in zijn geheel bekeken.

De Sint-Pietersberg is een heuvel, met plateau-gedelten en afwisselende flanken, ongeveer 8 km lang. Hij strekt zich uit tussen Maastricht en Hallembaye. Een klein entomologisch en geologisch belangrijk bosgebied steekt te Kanne in de provincie vooruit. Het overige ligt vlak over de Limburgse grens (sedert de betrokken gemeenten naar Luik werden overgeheveld) voor het belangrijkste gedeelte in de provincie Luik. Een laatste gedeelte ligt op Nederlands grondgebied.

Verschillende studies werden gepubliceerd over dit grotendeels ongerept braaklandschap, o.m. door leden van de „Wetenschappelijke Belgisch-Nederlandse Kommissie voor de Bescherming van de Sint-Pietersberg”. Daaruit blijkt ten overvloede dat zowel de flora als de fauna (i.z. insecten en vleermuizen) er van uitzonderlijke betekenis zijn wegens het dagzomen van kriet en tufkriet. Die speciale bodemgesteldheid verklaart niet alleen de rijkdom van het gebied maar ook de belangstelling van de maatschappijen voor cementfabrikage!

W a n h o o p s k r e t e n

Ondanks herhaalde protesten en kontakten gaat de uitbating in druk tempo voort en zijn er vooruitzichten dat in afzienbare tijd geheel de berg zal ondermijnd worden. Voor zeldzame kalkplanten verwij-

zen de Nederlandse flora's haast uitsluitend naar Zuid-Limburg waarmee voor een groot deel de Sint-Pietersberg wordt bedoeld. Ook de Belgische botanisten en entomologen slaken sedert lang wanhoopskreten. Alarmerende artikelen verschenen (tot in 1970 toe) in wetenschappelijke tijdschriften. Lange lijsten van zeldzame zaad- en sporeplanten, van insecten, vogels, vleermuizen werden gepubliceerd. Om een klein idee te geven van de merkwaardige flora, vermelden we alleen dat er thans nog een twintigtal orchideeënsoorten voorkomen waarvan sommige overvloedig. Een Luiker entomoloog en botanist besluit zijn studie met de volgende woorden: „Deze berg vertegenwoordigt voor de naturalisten een even

grote waarde als de Hoge Venen. Deze beide biologische eilanden moeten, van wege hun verschillend elkander aanvullend karakter, ten allenprijze bewaard blijven. Geen andere gebieden dringen zich met meer recht op ter bescherming”.

De Hoogste Tijd

Helaas voor de Sint-Pietersberg lijkt de bedreiging zo onafwendbaar dat het hoog tijd is zijn algehele ondergang te voorkomen door een vernieuwde aanpak en inzet van alle beschikbare middelen en krachten.

Enige Orchideeën, die op de Sint-Pietersberg voorkomen.

foto: Dr. P. J. van Nieuwenhoven.

Een ernstig beraad, gevolgd door een eerlijk vergelijk tussen de uitbatende maatschappijen, de officiële instanties en de naturalisten (biologen en geologen) is een hoogdringende eis.

De allerbelangrijkste gedeelten dienen een degelijk beschermingsstatuut te krijgen en een komitee van specialisten-biologen zou moeten toelating bekomen om controle uit te oefenen op de uitbatingen werken opdat na de uitbating de oorspronkelijke fauna en flora zich nog enigszins kan herstellen in een zo esthetisch mogelijk landschap.

De (toekomstige) universiteit van Limburg en Maastricht en deze van Luik, evenals de naturalisten van België en Nederland, moeten er een studieterrein blijven vinden.

Ook toeristisch en landschappelijk is de Sint-Pietersberg enig mooi (Caestert - bosgebied - prachtige flanken met weidse vergezichten).

De onderaardse gangen worden hooggeschat om hun historische, geologische, paleontologische en biologische waarde.

Hoe, na deze beschouwingen, de bijkomende, alle hoop vrijdelende vestiging van een raffinaderij enige kans op geldige rechtvaardiging gunnen?

N.A.L.

Prof. Dr. J. Heimans, emeritus hoogleraar gemeente universiteit Amsterdam, in een brief aan Dr. S. Dijkstra, Heerlen; 19 februari 1972:

U hebt natuurlijk in het Bulletin van de „Naturalistes Belges” van 1970 het artikel van Ramaut en Petit gezien over de Belgische Sint-Pietersberg. Hetzelfde prachtige stukje helling (Thiers de Nivelles) hebben we in het verleden bij verschillende gelegenheden bezocht, o.a. op 29 mei 1949 met een excursie onder leiding van P. Maréchal, en ook diezelfde Orchideeënrijkdom bewonderd. Het is wel verrassend, dat dit éne stuk nu nog in onverminderde weelde is bewaard gebleven.

Omdat eind 1970 de olieraffinaderij in die streek al dreigde, heb ik Prof. Ramaut gevraagd of er pogingen tot bescherming werden ondernomen, en kreeg een weinig bemoedigend antwoord: een vage ver-

wijzing naar de Belgisch-Nederlandse Commissie voor de Sint-Pietersberg.

Dr. G. van Beusekom, Amstelveen - Amsterdam, schreef op mijn instigatie naar Prof. van Boven, die hij persoonlijk kent, en naar de Heer Petit in Wonck, en Mevr. Minis. Hij kreeg wel de indruk dat men in België morele steun uit Nederland op prijs stelt, maar verder ook alleen verwijzing naar die commissie. Van „Natuurmonumenten” was het antwoord: zo iets kan alleen veilig gesteld worden door aankoop, en in België kunnen wij niet kopen, ook ons Ministerie van C.R.M. niet.

Echter zou m.i. wel degelijk steun, desgewenst ook financiële steun van particuliere instanties via die Belgische-Nederlandse commissie wel mogelijk zijn en stimulerend kunnen werken.

Thans schijnt de beslissing over de olieraffinaderij binnen zeer korte termijn te zullen vallen, en heeft de Nederlandse Regering bezwaren geuit, die wel ressorteren in beloften van hinder-beperkende maatregelen. Vindt U niet dat daarom nu een gunstig moment is voor geïntensiverde actie? Zelfs als de beslissing intussen gevallen is, zou eventueel bij de „vijandelijke” directie zelf kunnen worden aangevraagd om beschermende maatregelen. Die zou immers voordeel kunnen zien in het terugwinnen van goodwill door een geste, die relatief weinig geld of bewegingsvrijheid kost, ook als de helling zelf buiten of aan de rand van het concessiegebied valt.

Natuurlijk zou zo'n actie zorgvuldig gepland, op het juiste moment moeten worden ingezet door een gezaghebbende instantie. Naar mijn idee heeft zo iets meer kans van slagen, wanneer niet een omvangrijke commissie, maar enkele daadkrachtige personen, al of niet uit die commissie, het aanpakken, geruggesteund door Genootschap, Landschap, Natuurmonumenten.

Pater Landewald Janssen te Heusden in een brief aan Prof. Dr. J. van Boven, hoogleraar aan de katholieke universiteit te Leuven, voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, 3 maart 1972:

Al sedert geruime tijd had ik uw welwillende aandacht willen vestigen op een probleem dat mij erg bezighoudt nl. de bedreiging die weegt op de Sint-Pietersberg, probleem waarvoor ik onze Belgisch-Limburgse Natuurvrienden en zelfs de gewone man tracht te sensibiliseren.

Het lijkt mij onbegrijpelijk dat van Nederlandse zijde, voor zover mij bekend, geen pogingen meer worden aangewend om bepaalde gedeelten van dit biologisch zo rijke gebied te redden, ook en zelfs vooral de uitzonderlijk belangrijke gedeelten die op Belgisch grondgebied liggen. Maastricht is er toch slechts enkele stappen van verwijderd.

Nu weet ik wel dat vooral Nederlandse biologen zich in het verleden hebben verdienstelijk gemaakt om voor het behoud te ijveren. Ik denk hier voornamelijk aan de werkzaamheden van de Commissie voor het behoud van de Sint-Pietersberg. Acht U niet de tijd gekomen om het werk van deze commissie voort te zetten, maar dan op veel bredere schaal? Een gelegenheid om het probleem voor een uitgebreider publiek aan te vatten lijkt me de hangende zaak van de vestigingsplaats voor een raffinaderij. Er werden bezwaren tegen de vestiging in Ternaaien geopperd door de Nederlandse instanties. Het heeft me verwonderd dat als bijkomend motief nooit werd gerept van de schade die door de raffinaderij zou worden aangebracht aan het landschap en vooral aan de flora en fauna van de „Thiers” aan wier voet de raffinaderij zou worden gebouwd.

Ik schreef bijgaand artikel in naam van NAL. Zou een Nederlandse krant ditzelfde artikel of een dergelijke bijdrage niet met voordeel publiceren? Wat mij betreft wil ik hier graag verlof toe verlenen. En NAL heeft daar zeker geen bezwaar tegen.

In ieder geval zou het mij bijzonder aangenaam zijn, wilde U, als voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap, opnieuw ijveren voor het op gang brengen van een actie. Ikzelf schreef ook de Hr Ruwet, professor aan de Luikse universiteit, die me beloofde ook in zijn omgeving de zaak aan te vatten. Ook de Hr Petit van Wonck onderhoudt met mij relaties in verband met het probleem.

Acties

Er wordt dus van verschillende zijden wanhopig aangedrongen op reddingspogingen van de laatste bijzondere delen van de berg, de oostflanken, de zgn. Thiers. Wij natuurliefhebbers zijn allen wel aangedrongen van de wenselijkheid van deze acties. Maar hoe voeren wij die! Hoe bereiken wij met onze ideeën de grote massa van andersdenkenden, die tot nu toe doof waren voor onze stemmen, en die uiteindelijk de beslissing zullen nemen? Laten wij daar allen eens goed over nadenken, en wel op korte termijn. De tijd dringt. Richt u uw voorstellen aan de redactie van dit tijdschrift, of aan de Belgische-Nederlandse Commissie tot Bescherming van de Sint-Pietersberg.

Reeds in 1949 ging de „wederopbouw” vóór vleermuizenholen.